

Analýza: Aktuální pohled na tvorbu státní kulturní politiky s důrazem na oblast umění ve vztahu k doporučením Rady Evropy a Evropské unie

Rada Evropy a Evropské unie – analýza, komparace a podněty pro státní kulturní politiku

Pavla Petrová

Obsah

1 Úvod.....	2
2 Rada Evropy	2
2.1 Cultural Policy Review Programme Rady Evropy.....	2
1.1.2 Obecně o programu	2
1.1.3 Hlavní principy stavby kulturní politiky z pohledu Rady Evropy.....	2
2.2 Další iniciativy Rady Evropy	2
2.2.1 Culture Watch Europe	2
2.2.2 Kompendium kulturních politik a trendů v Evropě (1)	3
3 Evropská komise	4
3.1 Nová témata v evropské strategii	4
3.1.1 Communication on a European Agenda for Culture in a Globalizing World	4
3.1.2 Pracovní plán na období 2011-2014.....	4
3.1.3 Návrh pracovního plánu na období 2015-2018.....	5
3.2 Program Creative Europe – Kreativní Evropa	5
3.2.1 O programu.....	5
3.2.2 Cíle a priority programu.....	5
3.2.3 Finanční nástroj programu	6
3.3 Aktuální změny v řízení Evropské komise a dopady v oblasti kultury	6
4 Závěr a doporučení.....	6
Použité zkratky:.....	7
Použité zdroje:.....	7

1 Úvod

Obě dvě instituce – jak Rada Evropy, tak i Evropská komise využívají svého vlivu v oblasti kultury. Každá z institucí k tomu používá odlišné nástroje. Jejich doporučení se nicméně v řadě ohledů protínají. Evropská komise pokud jde o strategické uvažování o kultuře, je podstatně mladší. Svoji první kulturní politiku představila teprve v roce 2007. Naopak Rada Evropy svá opatření a doporučení začala dávno před tím již v 80. letech minulého století. Nicméně byla to například Evropská komise, která se stala jednou z prvních stran Úmluvy UNESCO o podpoře a ochraně rozmanitosti kulturních projevů (v roce 2006) (10) a její naplňování si dala hned do svých priorit nově vznikající evropské strategie kultury (5). V prioritách a doporučeních obou institucí tak lze jednoznačně nalézt i doporučení a podněty pro novou státní kulturní politiku ČR.

2 Rada Evropy

2.1 Cultural Policy Review Programme Rady Evropy

1.1.2 Obecně o programu

Cultural Policy Review Programme (Program revizí kulturní politiky)(2) byl iniciován v roce 1986 na základě metodiky Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj – OECD. Hlavním cílem tohoto programu je vyhodnocení jednotlivých kulturních politik vedoucí k jejich optimalizaci a k maximálnímu užítku pro občany dané země. Do projektu se může přihlásit jakákoliv členská země Rady Evropy. V současnosti v programu participuje na 30 zemí včetně Ruska nebo Turecka.

1.1.3 Hlavní principy stavby kulturní politiky z pohledu Rady Evropy

V Programu revizí kulturní politiky jsou kulturní politiky evaluovány prostřednictvím toho, jak jsou naplňovány hlavní principy stavby kulturní politiky z pohledu Rady Evropy. (2)

Kulturní politika by měla:

- Respektovat identitu a podporu kulturní diverzity a mezikulturního dialogu
- Respektovat svobodu projevu, shromažďování a názoru (tj. články Evropské Úmluvy o lidských právech)
- Podporovat kreativitu
- Podporovat účast na kultuře, demokratizaci kultury a kulturní demokracii

2.2 Další iniciativy Rady Evropy

2.2.1 Culture Watch Europe

Culture Watch Europe je iniciativou Rady Evropy(3), která má propagovat kulturu jako základní esenci demokracie (the soul of democracy), a to tím, že nabízí inovativní a hodnověrně podložený přehled o vývoji oblasti kultury, dědictví a médií v Evropě. Zabývá se sledováním příkladů dobré praxe v kulturních politikách.

K hlavním tématům patří mimo jiné demokracie, transparentnost, přístup a účast na kultuře, respekt k jedinečnosti a různorodosti, mezikulturní dialog nebo kulturní práva. Poskytuje přístup k elektronickým informačním zdrojům prostřednictvím webových stránek Rady Evropy. V případě potřeby též provádí konzultace pro evropské státy.

Informace sleduje a shromažďuje především prostřednictvím tří platforem/ projektů zaměřených na jednotlivé oblasti:

- *European Audiovisual Observatory/* Evropská Audiovizuální Laboratoř -založena v roce 1992 za účelem shromažďování informací o audiovizuálním sektoru v Evropě. Poskytuje informace o audiovizuálních trzích a jejich financování, zpracovává analýzy a studie. Je podporována členskými státy a Evropskou unií reprezentovanou Evropskou komisí.
<http://www.obs.coe.int/web/obs-portal/home>
- *HEREIN: European Heritage Network* - shromažďuje informace a data vážící se k finančním mechanismům, legislativě, dokumentaci a strategiím v oblasti evropského dědictví. HEREIN slouží jako observatoř pro implementaci evropských úmluv v oblasti dědictví (nejenom kulturního).
http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/heritage/Herein/Default_en.asp
- *Compendium on cultural policies and trends in Europe/ Kompendium kulturních politik a trendů v Evropě*, které patří k hlavním nástrojům sledování, analýzy a komparace kulturních politik
<http://www.culturalpolicies.net/web/index.php> .

2.2.2 Kompendium kulturních politik a trendů v Evropě (1)

Jedná se o webový systém, který je založen na pravidelném monitoringu a aktualizaci národních kulturních politik v Evropě. V současné době projekt zahrnuje již 50 členských zemí. Projekt byl iniciován Radou Evropy ve spolupráci s European Institute for Comparative Cultural Research (ERICarts) v roce 1998. Profily jednotlivých zemí jsou sestavovány pokud možno každoročně, a to podle jednotného systému. Sledované skutečnosti jsou aktualizovány na základě priorit. Hlavní priority byly dány ve shodě s hlavními prioritami Rady Evropy jako:

- **Kulturní diverzita**
- **Mezikulturní dialog**
- **Sociální začleňování**

Profily zahrnují v popisu historický vývoj, současnou strukturu, právní rámec, finanční aspekty i probíhající aktuální debaty o kulturní politice a trendech. Jejich komparací lze jednoduše vysledovat nové tendence a informace o nové legislativě i strategických dokumentech v jednotlivých zemích.

3 Evropská komise

3.1 Nová témata v evropské strategii

3.1.1 Communication on a European Agenda for Culture in a Globalizing World

V roce 2007 byla po dlouhých debatách s kulturním sektorem schválena první Evropská strategie kultury tzv. Communication on a European Agenda for Culture in a Globalizing World/ Sdělení o evropském programu pro kulturu v globalizovaném světě (5). Poprvé se v této nové strategii objevuje rovněž zapojení široké odborné veřejnosti do vytváření koncepčních dokumentů pro Evropskou komisi. Jedná se o tzv. „otevřenou metodu koordinace“ (Open Method of Coordination - OMC). Tato metoda je od roku 2007 zcela novým způsobem komunikace Evropské unie se všemi aktéry tj. evropské i národní instituce, neziskové organizace, platformy apod.). Členské země rovněž nominují své zástupce (ať už z řad ministerských úředníků, či z řad odborné veřejnosti) do tzv. expertních pracovních skupin OMC, které jsou sestavovány s ohledem na jednotlivé priority pracovních plánů, o kterých je řeč dále.

Na základě této celoevropské strategie jsou rovněž vytvářeny Pracovní plány pro kulturu /Work Plan for Culture. První z nich byl předložen na období 2008-2010, druhý na období 2011 – 2014 a v současné chvíli je v připomínkovém řízení v pořadí již třetí pracovní plán na období 2015-2018.

Pracovní plány detailně rozpracovávají kulturní strategii a stanovují priority pro jednotlivé oblasti cílů.

3.1.2 Pracovní plán na období 2011-2014

Stávající plán, který je v platnosti do konce letošního roku, má celkem 6 prioritních oblastí (6):

- Priorita A: Kulturní diverzita, mezikulturní dialog a přístupná kultura podporující začlenění
- Priorita B: Kulturní a tvůrčí odvětví
- Priorita C: Kompetence a mobilita
- Priorita D: Kulturní dědictví, včetně mobility sbírek
- Priorita E: Kultura ve vnějších vztazích
- Priorita F: Statistiky v oblasti kultury.

Jednotlivé priority mají stanoveny i úkoly, kterých chce Evropská komise v daném období dosáhnout. Jsou mezi nimi tvorby příruček osvědčených postupů, vytvoření souboru nástrojů pro boj proti obchodu s kulturními statky, analýza systémů pro oceňování uměleckých děl, podpora začleňování Úmluvy UNESCO o ochraně a podpoře rozmanitosti kulturních projevů

(10) partnerskými zeměmi v příslušných evropských a vnitrostátních politikách, vytvoření metodického rámce a publikování nového vydání příručky Eurostatu.

3.1.3 Návrh pracovního plánu na období 2015-2018

V návrhu nového pracovního plánu na roky 2015-2018 zatím jsou tyto priority (jedná se o interní materiál Evropské komise):

- **Priorita A: Přístupná a participativní kultura podporující začlenění**
- **Priorita B: Kulturní dědictví**
- **Priorita C: Kreativita a inovace**
- **Priorita D: Podpora kulturní diverzity a mobility**
- **Priority E: Statistiky v oblasti kultury: Sběr dat podporujících tvorbu politik založených na průkazných podkladech.**

Mezi hlavními úkoly jsou opět tvorba příruček osvědčených postupů, mapování, tvorba metodik a pokračování práce expertních pracovních skupin OMC.

3.2 Program Creative Europe – Kreativní Evropa

3.2.1 O programu

Program Kreativní Evropa (8) je novým společným programem pro oblast audiovizuální a kulturních a kreativních odvětví a je plánován na období 2014-2020. Program nahradil dosavadní programy (2007-2013) – Program MEDIA, Program MEDIA MUNDUS a Program KULTURA, které skončily v roce 2013.

Cílem programu je vytvořit jednotný rámec pro financování projektů v oblasti scénických umění, výtvarného umění, nakladatelství a literatury, filmu, televize, hudby, mezioborového umění, kulturního dědictví a videoher, maximálně využít synergii mezi různými sektory a zvýšit tak účinnost poskytované podpory (8).

Skládá se ze dvou dílčích programů a mezioborové části:

- dílčí program MEDIA - podpora evropské kinematografie a audiovizuálního průmyslu
- dílčí program Kultura - podpora mezinárodních projektů v oblasti kulturních a kreativních odvětví
- mezioborová část - zahrnuje nástroj tzv. úvěrových záruk, který bude spuštěn v roce 2016 – viz dále. Mezioborová část nabídne také prostředky na vypracování studií a podpoří lepší sběr dat s cílem zdokonalit argumenty pro strategická opatření nebo prostředky na podporu pilotních projektů spolupráce mezi audiovizuálním a dalšími kulturními a kreativními odvětvími

3.2.2 Cíle a priority programu

Priority programu jsou následující:

- **rozvoj evropské kulturní a jazykové rozmanitosti**
- **posilování schopnosti kulturních a kreativních odvětví pracovat mezinárodně**

- zlepšení přístupu kreativních a kulturních odvětví k financování
- podpora využívání digitálních technologií
- práce s publikem
- rozvoj mezioborové a mezinárodní spolupráce
- sběr dat o kulturních a kreativních odvětvích

3.2.3 Finanční nástroj programu

Finančním nástrojem nového programu je nástroj tzv. úvěrových záruk (7). K tomuto nástroji Evropská komise dospěla na základě dlouhodobých debat o obtížném přístupu subjektů v oblasti kultury k bankovním úvěrům. Nástroj by tak měl napomoci řešit tento handicap a zároveň na druhé straně i zvýšit odborné znalosti finančních institucí v oblasti finanční analýzy kulturních a kreativních projektů a zlepšit tak jejich kapacitu ke spolupráci s kulturními a kreativními odvětvími.

Správcem finančního nástroje je na základě smlouvy s Evropskou komisí Evropský investiční fond (EIF). Finanční nástroj bude spuštěn v roce 2016. V letech 2014 a 2015 bude pod vedením EIF probíhat přípravná fáze - vyhledávání finančních institucí vhodných pro poskytování půjček a zvyšování jejich znalostí o kreativních a kulturních odvětvích.

3.3 Aktuální změny v řízení Evropské komise a dopady v oblasti kultury

V září 2014 nově zvolený předseda Evropské komise Jean-Claude Juncker představil svůj tým a novou podobu příští Evropské komise(5). A zároveň představil i změny dotýkající se kompetencí jednotlivých generálních ředitelství (DG) pro období 2014-2019. V oblasti kultury dochází k následujícím změnám:

- ✓ Program Občané pro Evropu se stěhuje pod DG Education, Culture, Youth and Citizenship (dále jen DG EAC)
- ✓ naopak z DG EAC se přesouvá oddělení Unit EAC A3 (Skills and Qualification Strategies; Multilingualism Policy) a Unit EAC B2 (Vocational Training and Adult Education; Erasmus +) pod DG Employment, Social Affairs and Inclusion;
- ✓ a dále z DG EAC se přesouvá oddělení Unit EAC E3 (Creative Europe Programme – MEDIA), tedy část která má na starost oblast programu zaměřenou na média a film, pod DG Communications Networks, Content and Technology (DG Content).

Tímto dochází k docela zásadní změně v kompetencích jednotlivých generálních ředitelství a jejich oddělení. Bude otázkou, jak si s tím poradí i nový Program Kreativní Evropa, kterému se tak mění vedení v oblasti médií a dále i v oblasti vzdělávání a multilingvismu, které se rovněž Programu týkají (viz například okruh na literární překlady v případě multilingvismu).

4 Závěr a doporučení

K hlavním tématům současné kulturní politiky jak na úrovni Evropské unie, tak mezi členskými zeměmi Rady Evropy patří následující okruhy:

1) Podpora identity, kulturní diverzity a mezikulturního dialogu;

- 2) Podpora kreativity a inovací, včetně kreativního vzdělávání, zlepšení přístupu kulturních a kreativních odvětví k financování;
- 3) Podpora kulturních a kreativních odvětví pracovat mezinárodně, podpora mobility;
- 4) Podpora účasti na kultuře, přístupu ke kultuře a participativní kultury, která usnadňuje sociální začlenění, podpora práce s publikem;
- 5) Podpora statistiky a sběru dat v oblasti kultury;
- 6) Podpora využívání digitálních technologií.

Tato témata jsou shrnutím doporučení a jednotlivých priorit Rady Evropy a Evropské komise a dá se z nich vycházet při formulaci cílů státní kulturní politiky v ČR.

Použité zkratky:

ČR – Česká republika

DG – Generální ředitelství v Evropské komisi (zkráceně z angl. Directorate General)

DG EAC – Directorate General Education, Culture, Youth and Citizenship

EIF – Evropský investiční fond (zkráceně z angl. European Investment Fund)

ERICarts – European Institute for Comparative Cultural Research

EUROSTAT – zkratkovitý název platný od roku 1973 pro původní úřad s názvem Statistical Office of the European Communities (Statistický úřad Evropských společenství) se zkratkou SOEC. Zkratkový název byl v roce 1973 změněn na současný EUROSTAT

OECD - Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (zkráceně OECD z angl. Organisation for Economic Co-operation and Development)

OMC – Otevřená metoda koordinace (zkráceně z angl. Open Method of Coordination)

UNESCO - Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu (zkráceně z angl. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)

Použité zdroje:

(1) *Compendium of Cultural Policies and Trends in Europe*. (online). Council of Europe/ERICarts. 15th edition. 2014. Dostupné z <http://www.culturalpolicies.net/web/index.php>. ISSN 2222-7334

(2) Council of Europe. *Cultural Policy Review Programme – Methodology*. (online). Strasbourg. Council of Europe. Dostupné z http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/culture/Reviews/NCPR-Methodology_2011_EN.pdf

(3) Council of Europe. *Culture Watch Europe*. (online). Strasbourg. Council of Europe. Dostupné z http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/cwe/default_en.asp

(4) *Creative Europe - Supporting and improving culture and audiovisual in Europe*. (online). Brusel. Education, Audiovisual and Culture Executive Agency. Dostupné z: http://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/index_en.htm

- (5) Evropská komise. *Communication on a European Agenda for Culture in a Globalizing World*, 2007 (Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů ze dne 10. května 2007 o evropském programu pro kulturu v globalizovaném světě (KOM(2007) 242 v konečném znění - nezveřejněno v Úředním věstníku). (online). Brusel. Evropská komise. Dostupné na <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/HIS/?uri=CELEX:52007DC0242>; v českém překladu dostupné na <http://www.institutumeni.cz>
- (5) Evropská komise. *Presse Release Database: Junckerova Komise – silný a zkušený tým přinášející změnu*. (online). Brusel: Evropská komise. Vyd. 10.9. 2014 Dostupné na http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-984_cs.htm
- (6) Evropská komise. *Work Plan for Culture 2011-14* (Závěry Rady a zástupců vlád členských států zasedajících v Radě o pracovním plánu pro kulturu na období let 2011 až 2014) (Úř. věst. C 325 ze dne 2.12.2010). (online). Brusel. Evropská komise. Dostupné z [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX:42010Y1202\(01\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX:42010Y1202(01))
- (7) *Finanční nástroj*. (online). Praha. Creative Europe Desk Česká republika. Dostupné z <http://www.kreativnievropa.cz/cs/financni-nastroj/>
- (8) *Kreativní Evropa: O programu Kreativní Evropa*. (online). Praha. Creative Europe Desk Česká republika. Dostupné z <http://www.kreativnievropa.cz/cs/o-programu/>
- (9) *Regulation (EU) No 1295/2013 of the European Parliament and of the Council of 11 December 2013 establishing the Creative Europe Programme (2014 to 2020) and repealing Decisions No 1718/2006/EC, No 1855/2006/EC and No 1041/2009/EC*. (online). Brusel. Evropský parlament. Dostupné z <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/NOT/?uri=CELEX:32013R1295>
- (10) UNESCO. *Diversity of Cultural Expressions*. (online). Paříž. UNESCO. Dostupné z <http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/cultural-diversity/diversity-of-cultural-expressions/the-convention/>